

wieniu zewnętrznym, o przesłonięciu nas, grzeszników, niejako płaszczem zasług Jezusa Chrystusa.

Mimo to 243 ewangelickich teologów wystąpiło przeciw podpisaniu deklaracji. Uważają oni, że nie jest ona dopracowana, że *consensus* jest znacznie bardziej zróżnicowany niż wspólny mimo że, dotyczy samej istoty Reformacji. Większość przeciwników deklaracji to właściwie ewangelicy reformowani. Luteranie są dość solidarni między sobą. Wierzą, że bę-

dzie to nowy początek w naszych stosunkach ekumenicznych. Nigdy jeszcze chyba żadnego spośród już setek dokumentów dialogowych, nie potwierdzano i nie przyjęto w takiej formie przez podpisy oficjalnych przedstawicieli dialogujących ze sobą Kościołów i dlatego też nie miały one właściwie dla stron charakteru wiążącego. Rozprawa doktorska ks. P. Holca wszystkie te aspekty dostrzega, podejmuje, a dla polskiego czytelnika nie tylko prezentuje, ale też interpretuje.

Ks. Wojciech Życiński

O. ANDRZEJ NAPIÓRKOWSKI, *Bogactwo łaski a nędza grzesznika. Zróżnicowany konsensus teologii katolickiej i luterkańskiej o usprawiedliwieniu osiągnięty w dialogu ekumenicznym, Kraków 2000, stron 404*

O. dr Andrzej Napiórkowski (ur. w 1962 roku) jest kapłanem Zakonu Paulinów, wykładowcą teologii fundamentalnej, dogmatycznej i ekumenizmu w WSD Ojców Paulinów, Karmelitów Bosych i Zmartwychwstańców w Krakowie oraz w Instytucie Teologicznym w Bielsku-Białej. Od 1996 roku zatrudniony jest na stano-

wisku asystenta, a obecnie adiunkta w I Katedrze Dogmatyki na Wydziale Teologicznym Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Studia magisterskie i licencjackie w zakresie filozofii i teologii odbywał na Wydziale Teologicznym PAT. Doktoryzował się na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Ratybonie, gdzie w roku

1996 obronił pracę doktorską pt. *Schrift-Tradition-Kirche. Glaubensquelle in Matthias Joseph Scheebens theologischer Erkenntnislehre*.

W okresie po doktoracie zdążył popełnić pięć książek (w tym trzy samodzielnie, a dwie przy współpracy), opublikował dwadzieścia artykułów, wypromował czterech magistrów. Wygłosił wiele wykładów gościnnych na różnych uczelniach Polski, czynnie uczestniczył w kilku sympozjach przedstawiając tam referaty, służył jako tłumacz wykładów podejmowanych na PAT przez profesorów z obszarów języka niemieckiego. Jest aktywnym członkiem Polskiej Sekcji Teologii Dogmatycznej i Fundamentalnej.

Zainteresowania naukowe A. Napiórkowskiego obejmują szeroką płaszczyznę teologiczną, tak w zakresie teologii pojmowanej ogólnie i szeroko, jak i w odniesieniu do konkretnych i szczegółowych aspektów nauki wiary chrześcijańskiej. W opublikowanej w 1998 roku książce pt. *Usprawiedliwienie grzesznika* (Kraków, ss. 232) Autor przeprowadza wnikliwą analizę dotyczącą kwestii: czy potępienia doktrynalne z XVI wieku zachowują nadal swoją ważność. Jest to zagadnienie dla teologii chrześcijańskiej niezwykle doniosłe, ponieważ koncentruje się wokół centralnego wydarzenia chrześcijańskiej wiary, jakim jest zbawienie. Pytania o przy-

czyny podziałów Chrystusowego Kościoła i możliwości znalezienia wspólnego konsensusu, z zachowaniem jedności wiary ale różnorodności form jej wyznawania, przewijają się też w innych jego publikacjach jak np., *Znaki ekumenicznej nadziei*, „Vita Consecrata” 18 (2000) 3, str. 35–38; *Pojednani z łaską*, „Vita Consecrata” 15 (1999) 12, str. 28–32; czy *Ekumeniczne oddziaływanie Jasnogórskiego sanktuarium*, [w:] *Jasna Góra w dwudziestolecie pontyfikatu Jana Pawła II*, Częstochowa 1999, str. 410–423; *Pneumatologiczne wymiary usprawiedliwienia. Wspólna deklaracja w sprawie nauki o usprawiedliwieniu*, [w:] *Niech zstąpi Duch Twój. Materiały z sesji w dniu 14 października 1998*, Z. Kijas (red.), Tarnów 1999, str. 87–102; *Duch Święty jednoczy nas w Królestwo Boże*, „Ateneum Kapłańskie” 540 (1999) 2, str. 234–241.

Nowatorstwem jego ujęcia jest troska o czytelnika. Swoje przemyślenia stara się bowiem przedstawić językiem zrozumiałym i czytelnym dla współczesnego odbiorcy, żyjącego w określonych uwarunkowaniach i oczekującego stosownych dla dzisiejszych czasów argumentów i uzasadnień. A. Napiórkowski dokonuje tego w następujących publikacjach: *Jezus w ujęciu akatolickim*, [w:] T. Dzidek, Ł. Kamykowski, A. Kubiś red.), *Obja-*

wienie i Chrystus, Kraków 1999, s. 43–62; *Możliwość dotarcia do historii Jezusa*, (wspólnie z T. Dzidek i Ł. Kamykowski), [w:] jw.; *Natura poznania teologicznego w ujęciu M. J. Scheebena*, „Dissertationes Paulinorum” X (1997), s. 39–56; *Zasada Tradycji w poznaniu teologicznym M. J. Scheebena*, „Zeszyty Historyczno-Teologiczne” 4–5 (1999), s. 132–145; *Teologiczne podstawy kultu aniołów stróżów*, „Studia Claromontana” 17 (1997), s. 443–456; *Wiara broniąca prawdy*, Homo Dei 251 (1999) 2, s. 17–26; *Das Gerechtfertigtsein in ostkirchlicher Soteriologie*, „Analecta Cracoviensia” (złożone do druku); *Die Auffassung der Glaubensquelle M. J. Scheebens im Licht der Tübinger Schule*, „Polonia Sacra” 47(1998) 3, s. 95–113; *Wiara podpora prawdy*, „Vita Consecrata” 5 (1999) 2, s. 17–19; *Eschatologia cielesności, czyli o zmartwychwstaniu ludzkiego ciała*, „Zeszyty Historyczno-Teologiczne”, s. 83–88; *O eklezjalno-sakramentalny wymiar stowarzyszeń i ruchów kościelnych*, „Sosnowieckie Studia Teologiczne” 4 (1999), s. 173–188; *Staurologiczna świadomość Jezusa*, „Studia Paradyskie” 8 (1998), s. 227–242.

Zarówno naukowe jak i popularno-naukowe publikacje A. Napiórkowskiego odznaczają się rzeczowością, metodologiczną poprawnością

i konsekwencją oraz jasnością myśli. W całości kształcie jego dorobku łatwo dostrzec rozwój i niezależność myśli, zwłaszcza gdy mówi o problemach już znanych ale prezentuje je na sposób nowy, poszukuje bardziej przekonujących argumentów i uwzględnia uwarunkowania współczesnego człowieka.

Ostatnio Andrzej Napiórkowski opublikował pracę pt. *Bogactwo łaski a nędza grzesznika. Zróżnicowany konsensus teologii katolickiej i luterkańskiej o usprawiedliwieniu osiągnięty w dialogu ekumenicznym*, (Kraków 2000, s. 404). Kwestia usprawiedliwienia, a więc działania Bożej łaski, która zbawia człowieka (czyni go sprawiedliwym), należy do istoty wiary chrześcijańskiej. Jego rozumienie jednak dzieliło teologię katolicką i luterkańską już od czasów Reformacji, stając się nawet jedną z największych kontrowersji w historii teologii. Autor podjął się zatem opracowania tematu niezwykle ważnego nie tylko z tego względu, że dotyczy on kwestii zbawienia człowieka, ale też dlatego, iż jego realizacja wymagała reinterpretacji zarówno doktryny Soboru Trydenckiego jak i podstaw wiary luterkańskiej (Marcin Luter bowiem kwestię usprawiedliwienia uważał za „pierwszy i najważniejszy artykuł wiary”), a także analizy teologicznych opracowań i interpretacji spornej kwestii,

dokonywanych tak przez katolików, jak i luteran. Jest to również temat bardzo aktualny, o czym może świadczyć fakt, że publikacja rozprawy zbiegła się czasowo z podpisaniem 31 października 1999 r. w Augsburgu (święto Reformacji) wspólnej deklaracji katolicko-luterańskiej na temat właśnie usprawiedliwienia.

Recenzowana rozprawa, która jak pisze Autor, chce być jak najbardziej uwspółcześioną prezentacją zagadnienia usprawiedliwienia, bazującą na najnowszych osiągnięciach ekumenicznego dialogu, a tym samym chce uniknąć przywoływania zbyt historycznych ujęć tego tematu (s. 24), została bardzo dobrze „ustawiona” metodycznie. We Wstępie Napiórkowski precyzyjnie określił i wyjaśnił podejmowany problem: zaprezentowanie rozumienia usprawiedliwienia właściwego teologii przedsoborowej, tak katolickiej, jak i luterańskiej, a następnie wspólnego rozumienia usprawiedliwienia, które zostało osiągnięte w ekumenicznym dialogu luterańsko-katolickim. „Solidne i miarodajne studium problematyki usprawiedliwienia nie może bowiem ograniczyć się dziś tylko do analizy katolickiego stanowiska, ale musi też być analizą myśli ewangelickiej (...). Dopiero postrzeżenie usprawiedliwienia z obu stanowisk wydaje się oferować szerokie, a przez to wystarczająco kompeten-

ne, spektrum całego przedmiotu refleksji” (s. 26). Swój badawczy zamysł Napiórkowski realizuje w sześciu rozdziałach pracy, podzielonej na dwie części:

1. Usprawiedliwienie w teologii luterańskiej i katolickiej przed ekumenicznym przełomem. Autor stara się w części tej ukazać istotę kontrowersji dotyczącej doktryny o usprawiedliwieniu przez ukazanie najpierw reformacyjnego, a następnie katolickiego ujęcia usprawiedliwienia po to, by w rozdziale trzecim przedstawić punkty sporne między katolikami a protestantami w ujęciu doktryny o usprawiedliwieniu.

2. Usprawiedliwienie w ekumenicznym dialogu. Ta część rozprawy prezentuje szeroką panoramę dialogów międzykościelnych (nie tylko katolicko-luterańskich) dotyczących nauki o usprawiedliwieniu, osiągnięty konsensus zakończony podpisaniem 31 października 1999 r. Wspólnej Deklaracji, a w rozdziale trzecim Autor pyta o drogę Kościoła, którą ma on kroczyć po przyjęciu deklaracji celem kontynuowania i pogłębiania ekumenicznego dialogu.

We Wstępie rozprawy A. Napiórkowski pisze, że „kierując się zasadą uprawiania teologii bliższej życiu, niniejsza dysertacja pragnie być konkretnym przyczynkiem nie tylko dla zbliżenia między chrześcijańskimi

Kościołami, ale także dla pogłębienia soteriologicznej świadomości dzisiejszego człowieka” (s. 25). Z pełnym przekonaniem pragnę podkreślić, że Autor zrealizował problem nakreślony we Wstępie pracy, która bez wątpienia służyć będzie pogłębieniu soteriologicznej świadomości człowieka. Podjęty temat jest niewątpliwie bardzo ambitny, nowatorski i oryginalny. W efekcie jego realizacji dochodzimy do stwierdzenia, że pozostające między Kościołami różnice nie są już powodem do formułowania wzajemnych potępień doktrynalnych. Przeciwnie, przy zachowaniu należytej i właściwej różnorodności, możemy mówić o szerokim konsensusie teologicznym. To spostrzeżenie A. Napiórkowskiego jest tym bardziej doniosłe, że pokrywa się ono z ogólnym przesłaniem Wspólnej Deklaracji katolicko-luterańskiej.

Klasyczna struktura Wstępu do pracy ułatwia czytelnikowi zapoznanie się z uwarunkowaniami i szerokim kontekstem tak samej kontrowersji dotyczącej doktryny o usprawiedliwieniu, jak też prowadzonych dialogów ekumenicznych czy wreszcie dojścia do wspólnego uzgodnienia. Już sama lektura Wstępu rozprawy nie tylko zachęca do dalszego czytania, ale też wskazuje, że mamy do czynienia z dziełem Autora, który jest

dojrzałym, konsekwentnym i samodzielnie myślącym teologiem.

Przyjętym we Wstępie założeniom metodologicznym, które są merytorycznie i formalnie poprawne, A. Napiórkowski pozostaje wierny w trakcie całościowych analiz przeprowadzanych w pracy. Konsekwencja metodologiczna Autora sprawiła, że w książce, obok prezentacji głównych idei doktryny o usprawiedliwieniu, znajdujemy również jej krytykę, tak w odniesieniu do stanowiska katolickiego, jak i luterańskiego; obok fascynacji stawiane są także znaki zapytania; obok uznania pojawiają się wątpliwości; jej niedostatkom towarzyszy konkretne wskazanie nowych możliwości rozwinięć i ulepszeń czy też znalezienie bardziej przekonujących argumentów. Jeśli otwartość na funkcjonowanie uprawnionego pluralizmu teologicznego stanowi jedno z kryteriów oceny danego teologa, to A. Napiórkowski cechę tą w pełni posiada.

W Zakończeniu Autor przypomina postawiony na początku problem, którego uwieńczone pełnym sukcesem realizacja dała nowy, oryginalny, i twórczy wykład doktryny z zakresu soteriologii, potwierdzony najwyższymi autorytetami Kościołów katolickiego i luterańskiego. Autor rozprawy zachowuje wielki obiektywizm, daleki jest od ujęć subiektywnych

i abstrakcyjnych. Takie też nastawienie towarzyszy mu w całym procesie jego twórczych analiz, zdominowanych troską o czytelność przesłania ewangelicznego, wyrażanego na nowy sposób.

Niezaprzeczną wartość recenzowanej pracy, jej oryginalny i twórczy charakter, jak też osobisty wkład Autora w teologię nie tylko nad Wisłą uprawianą, ale w teologię Kościoła powszechnego, postrzegam przede wszystkim na trzech płaszczyznach: teologicznej, ekumenicznej i praktycznej.

1. Teologicznej, ponieważ dotyczy problemu ściśle teologicznego, którego interpretacje dokonywane w odmienny sposób podzieliły w XVI wieku Kościół. Różnice wynikały z odmiennego akcentowania drogi zbawczej: tylko Bóg i Jego łaska (protestantyzm), również człowiek i jego dobre uczynki (katolicyzm). Dzięki pracy teologów i ich nowym interpretacjom Autor dochodzi w rozprawie do wniosku, który pokrywa się z istotą przesłania podpisanej w 1999 roku Wspólnej Deklaracji: zbawia tylko i wyłącznie Bóg, Jego łaska i miłosierdzie, dobre uczynki natomiast wypływają z Bożej łaski.

2. Ekumenicznej, ponieważ traktuje o 32 lata trującym dialogu katolicko-luterańskim w kwestii usprawiedliwienia, którego to dialogu owoce teologiczne stanowiły główne źródło dla podjętej przez Napiórkowskiego problematyki. Nowatorstwo jego rozprawy przypomina podzielonemu chrześcijaństwu, że kiedy skoncentruje się ono na problematyce odkupienia w Chrystusie, to łatwiej jest wtedy dostrzec, iż to, co nas łączy, jest znacznie większe od tego, co dzieli. Dramat zaś podziału Kościoła nie musi, w perspektywie dramatu odkupienia, pozostawać dłużej grzechem rozbicia, ale może doprowadzić do łaski jedności.

3. Praktycznej, ponieważ teologia zdając sobie sprawę z faktu, że jest nauką o Bogu, stara się też zaprezentować człowiekowi Jego prawdziwy obraz, w sposób najbardziej właściwy i dla człowieka dostępny. Ludzkie doświadczenie grzechu i możliwość jego przezyciężenia przez włączenie się w zbawcze dzieło Boga w Chrystusie czyni szeroki konsensus katolicko-luterański o usprawiedliwieniu bliskim życiu człowieka każdej szerokości geograficznej. W pracy A. Napiórkowskiego łatwo dostrzec wyjątkowe wyczule-

nie i troskę Autora o czytelnika, który nie będąc specjalistą w tym zakresie, znajdzie w jego pracy wiele cennych inspiracji tak dla zrozumienia i osobistego przeżywania i wyrażania nauki wiary, jak i dla działalności duszpasterkiej.

Wobec A. Napiórkowskiego, który w zakresie doktryny o usprawiedliwieniu w ujęciu katolicko-luterańskim, stał się (obok bpa prof. A. Nosola i prof. S. C. Napiórkowskiego) wybitnym znawcą tej problematyki, trudno stawiać konkretne zarzuty. Przy tak rozległej tematyce nie sposób jednak unikać pewnych hipotez czy działań dyskusyjnych. Do takich zaliczam m.in. zabieg metodologiczny (którego zrozumieć nie potrafię), polegający na zrezygnowaniu z analiz doktryny o usprawiedliwieniu według M. Lutra i Soboru Trydenckiego a skoncentrowaniu się na przedstawicielach teologii katolickiej (Flick–Alszegehy) i luterańskiej (K. Barth). Jakkolwiek teologia luteranizmu różni się od teologii Lutra (po stronie kato-

lickiej to samo można powiedzieć w odniesieniu do Soboru Trydenckiego i teologii późniejszych wieków), to jednak inność ta wynika nie z kwestionowania czy odrzucania pierwszej, ale z jej reinterpretacji. Czy rezygnując z analiz XVI-wiecznej doktryny Trydentu i Lutra o usprawiedliwieniu, a ograniczając się jedynie do Flick–Alszegehy’ego–Bartha, możemy mówić w takim przypadku o konsensusie katolicko-luterańskim? Właściwym byłoby chyba określenie konsensus osiągnięty w oparciu o teologię Flick–Alszegehy’ego–Bartha. Od czasów Reformacji zarówno luteranizm, jak i katolicyzm wydał wielu znakomitych teologów. Jakie więc kryterium decydowało o wyborze tych właśnie, a nie innych przedstawicieli teologii?

Uwagi te jednak nie podważają merytorycznej wartości pracy, ponieważ niewątpliwie należy ona do najwartościowszych publikacji teologicznych w Polsce w ostatnich latach. Jeżeli prowokuje dyskusje, to tym większa jest zasługa Autora.

Ks. Wojciech Życiński